

GEEN WOORDEN, MAAR DADEN

MARINEBLAD

KVMO

1883 | 2024

WEERBAARHEID & WHOLE OF SOCIETY

Een terugblik op de Johan de Witt-conferentie 2024

**Defensienota 2024:
marsorders voor de komende jaren**

'Mag het een schepje minder?'

Vereniging EX-ACT Koninklijke marine

6

2024
JAARGANG 134

INHOUD

04 DEFENSIENOTA 2024

Joris ten Berg

10 GELD, DREIGING EN ECHE KEUZES

Jörg Noll

12 EX-ACT KONINKLIJKE MARINE

NIMH

16 WEERBAARHEID EN WHOLE OF SOCIETY

René Tas

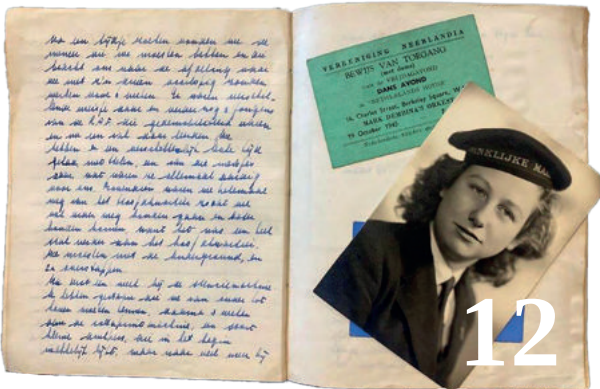
EN VERDER

- 3 voorwoord voorzitter KVMO
- 9 Cartoon
- 15 Column Theo Brinkel
- 22 Verslag Johan de Witt-conferentie 2024
- 28 Recensie
- 29 Signalementen
- 30 Column Berend van de Kraats
- 31 KVMO-zaken

www.kvmo.nl

Foto cover:
Een FRISC met speciale eenheden in actie
tijdens de grote maritime security-oefening
Port Defender, april 2024 (Hans Roggen | MCD)

Niet alleen zeggen, maar ook doen

Het is nog niet heel lang geleden dat ik van mijn verlof aan het genieten was. Mijn eerste 'normale' werkweek was meteen een enerverende. Op donderdag 5 september kregen wij, de voorzitters van de centrales, uit handen van de minister van Defensie en de staatssecretaris de Defensienota 2024 uitgereikt.

Daarna hebben wij met elkaar daar nog over gesproken. In dit *Marineblad* heb ik een wat uitgebreider opinieartikel geschreven met mijn zienswijze op de nieuwe nota. Juist met het oogmerk om daarover met elkaar het gesprek aan te gaan.

Na ontvangst van de Defensienota ben ik snel naar Rotterdam gereden voor de Johan de Witt-conferentie. Het thema dit jaar was *Whole of Society Resilience*; een actueel onderwerp uitgedragen door goede en interessante sprekers. Zelf vind ik het altijd interessant als een spreker voor een andere invalshoek kiest. Zo was er bijvoorbeeld Ronald Voorn van de Universiteit Twente met als vakgebied gedragsverandering. Wat ik vooral overhield van zijn betoog was dat echte gedragsverandering pas gehaald wordt als er werkelijke prikkels zijn om te veranderen. Zeker als het gaat om veranderingen die wij moeten bewerkstelligen in het kader van de Defensienota 2024. We zullen dus dingen moeten doen en niet alleen zeggen dat we dingen gaan doen. Of om het op zijn Rotterdams te zeggen: 'Geen woorden, maar daden'. In deze editie van het *Marineblad* kunt u meer lezen over de Johan de Witt-conferentie. De bijdrage van de Commandant Zeestrijdkrachten is integraal opgenomen en KLTZSD b.d. Robin Middel voorziet ons van een

samenvatting met daarin de belangrijkste punten uit deze boeiende bijeenkomst.

Na afloop van de conferentie stak ik met de watertaxi vanaf hotel New York de Nieuwe Maas over naar de Parkkade. Daar lag Zr.Ms. Johan de Witt afgemeerd voor de Wereldhavendagen. Traditioneel is aan de vooravond van de Wereldhavendagen een receptie aan boord van een marineschip. Uiteraard was deze prima verzorgd door de Koninklijke Marine en was het goed om vele bekenden te zien en te spreken. Wat mij zeker bij zal blijven, is het afscheid van burgemeester Aboutaleb. Een bijzondere man die veel heeft gedaan voor de Koninklijke Marine in het algemeen en het Korps Mariniers in het bijzonder. Wanneer we het hebben over maatschappelijke weerbaarheid, dan moeten we ook kijken naar de rol van lokale bestuurders. Zij zijn diegene die bij uitstek een rol vervullen tussen de maatschappij en het openbaar bestuur. Het zijn burgemeesters, zoals Aboutaleb, die hun nek uitsteken voor Defensie en die we moeten koesteren. Want zij zijn degene die begrijpen dat wij er voor de veiligheid van hun burgers zijn, en die ons dus zien als toegevoegde waarde voor hun gemeente en niet een last.

Waarom is dit belangrijk? De komende jaren zal er discussie komen over de ruimtelijke indeling, en het gebruik van die ruimte, in Nederland. Die discussie zal niet alleen plaatsvinden in de gebouwen van de Staten-Generaal, maar ook in raadszalen door het hele land. Dan is het dus van belang om ervoor te zorgen dat de relatie met onze lokale bestuurders goed is. Het is een mooi gebaar dat burgemeester Aboutaleb benoemd is tot eremarinier; meer dan welverdiend. Als geboren en getogen Rotterdammer maakt het me ook een beetje trots. Dit was slechts één dag uit mijn eerste 'normale' werkweek. Dat er maar veel van dit soort dagen mogen volgen.

Colofon

ISSN: 0025-3340

Hoofdredactie:
KLTZ (LD) J.L. ten Berg
C.B. Naafs

Eindredactie:
C.B. Naafs

Artikelencommissie

KLTZ Y.A. van Beusekom, drs. A.A. Bon, LTZ1 (TD) ing. J.M.T. Bongartz, KTZ (LD), mr. dr. M.D. Fink, KLTZ (TD), dr. ir. W.L. van Norden EMSD, dr. A.J. van der Peet, BRIGGENMARNIS R.A.J. de Wit

Medewerkers:

mw. drs. Z. Borgeld-Guman, prof. dr. T.B.F.M. Brinkel, B. van de Kraats, KLTZ (TD) H. Boomstra (cartoon)

Adres redactie

Koninginnegracht 19
2514 AB Den Haag
Tel. 070-383 95 04

marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving

www.frankdewit.nl

Drukwerk

Wilco Art Books
Vanadiumweg 8
3812 PZ Amersfoort

Abonnementen

Voor leden van de KVMO is het *Marineblad* gratis. Informatie over het lidmaatschap van de KVMO staat op: www.kvmo.nl onder 'FAQ'. Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar.

Advertenties

SalesPress
T: 088-8292827
E: info@salespress.nl
I: www.salespress.nl

Copyright Marineblad

Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het *Marineblad* vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). Richtlijnen voor het schrijven en aanleveren van artikelen zijn in te zien op www.kvmo.nl onder 'Marineblad'.

Adreswijziging

Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of info@kvmo.nl

MARINEBLAD IS EEN UITGAVE VAN
DE KONINKLIJKE VERENIGING VAN
MARINEOFFICIEREN

De KVMO maakt deel uit van de

MARSORDERS VOOR DE KOMENDE JAREN

Een blik op de Defensienota 2024

Het is geen eenvoudige taak om een document dat het *wat* beschrijft kritisch te analyseren, en minder het *hoe*. Het is immers simpeler om kritisch te kijken naar de manier waarop iets tot stand komt, dan naar datgene wat men wil bereiken. Dat was één van mijn eerste gedachten bij het lezen van de Defensienota 2024 'sterk, slim en samen'.

LEES VERDER →

Artist impression van de ASW-fregatten. Het aantal fregatten voor de Koninklijke Marine wordt uitgebreid (bron: Koninklijke Marine)

Ministerie van Defensie

DEFENSIENTOTA 2024

STERK, SLIM EN SAMEN

2024

W ellicht zit het in de menselijke aard, of in ieder geval van de auteur dezes, om te zoeken naar zaken die voor weinig tevredenheid zorgen. Zeker als dit speurwerk past bij de rol die de KVMO-voorzitter soms dient te vervullen. Eerlijkheidshalve is er veel in deze Defensienota om te vreden over te zijn en het is dan ook goed die zaken in voorliggend schrijven te benoemen. Een belangrijk aspect van deze Defensienota is dat ruimhartig erkend wordt dat meerdere decennia van bezuinigingen niet met een enkele nota hersteld zijn. Het is dan ook een voortzetting van de wederopbouw van de krijgsmacht die met de nota van 2018 is ingezet. Uiteraard gepaard met de uitbreiding van gevechtskracht, maar tegelijkertijd valt voldoende oog voor het gegeven dat gevechtskracht en operationele ondersteuning hand in hand gaan, in dit document te merken.

Commitment aan de NAVO

Het is mogelijk een zuivere academische discussie over het wettelijk vastleggen van de 2% NAVO-norm op te tuigen met argumenten voor of tegen. De essentie van die 2% is echter een uiting van onze toewijding aan het bondgenootschap. Hiermee geeft minister van Defensie Ruben Brekelmans het signaal af dat Nederland zich committeert. Daarin schuilt nu juist de kracht van de NAVO, namelijk de toewijding van diens lidstaten. Met dit signaal versterken we het bondgenootschap op een cruciaal moment en geven we tegelijkertijd een signaal af aan kwaadwillenden.

Zowel de minister als de staatssecretaris van Defensie laten duidelijk zien dat er keuzes gemaakt zijn. In de Defensienota staat: 'Ondanks de aanzienlijke investeringen van het kabinet, kan met het defensiebudget niet tegelijkertijd aan alle wettelijke taken, bondgenootschappelijke verplichtingen en nationale regelgeving volledig invulling worden gegeven'. De focus is primair gericht op behoeftes die de NAVO stelt. Dit vertaalt zich in door NAVO benoemde tekortkomingen, onze bijdragen aan het *NATO Force Model* en de bijdragen aan de operationele plannen. Wanneer ik daar dan een kritische noot bij mag plaatsen, is dat we ook in deze Defensienota de 'enge' benadering zien van Hoofdtak 1: 'beschermen van het eigen en bondgenootschappelijke grondgebied', terwijl onze grondwettelijke taak het beschermen van belangen van het Koninkrijk behelst. Dit is meerdere malen door mijn voorganger benoemd en ik zal dat blijven doen.

Aan de hand van een aantal scenario's wordt de dreigingsanalyse en het veiligheidsbeeld beeldend gemaakt. Dit is een bruikbare manier om de verbeeldingskracht van de lezer aan te sporen en na te denken over waarom versterking van de krijgsmacht noodzakelijk is. De scenario's

zijn ook goed te relateren aan de huidige situatie in de wereld. Twee kleine kanttekeningen zijn hier wel op zijn plaats. Vanuit het maritieme perspectief is het scenario van een 'aanval op de NAVO' vooral land-geïntendeerd. Er is voldoende oog voor de maritieme dimensie gelet op de noodzakelijke investeringen in onderzeebootbestrijding. Toch is het ook verstandig om na te gaan denken over scenario's waarin een conflict op zee begint, dat kan zowel klassiek, maar ook zeker hybride. Daarnaast is ervoor gekozen om een apart *worst case*-scenario slechts te benoemen en niet te beschrijven. Dit scenario gaat uit van een situatie waarin de NAVO onder aanval komt en

‘Deze nota is in mijn ogen geen sluitstuk van een periode van herstel, maar de opmaat voor de doorontwikkeling van een krijgsmacht die klaar is voor het volgende tijdperk’

een conflict tussen China en de Verenigde Staten oplaait. Wanneer we ons moeten voorbereiden op het ergste, dan moeten we ons dat misschien ook gaan voorstellen. Juist ook om onze prioriteiten scherp te krijgen.

Aanpassingsvermogen

In *Marineblad* 5 (augustus 2024) heb ik aangegeven dat ik het belangrijk vind dat we meer zichtbaarheid geven aan de beroepsvereniging.² Onderdeel daarvan is dat wij als (oud-)marineofficieren actief het debat aangaan over de ontwikkeling van de zee- en krijgsmacht. Sommigen

doen dat vanuit hun functie, anderen vanuit hun expertise en weer anderen vanuit hun liefhebberij. Reden om voorliggende analyse van de Defensienota in de vorm van een opinieartikel te schrijven, is juist om dit debat aan te zwengelen. Deze nota is in mijn ogen geen sluitstuk van een periode van herstel, maar de opmaat voor de doorontwikkeling van een krijgsmacht die klaar is voor het volgende tijdperk. Dat zal gestalte moeten gaan krijgen in een volgende Defensienota. Een volgende nota waarin de rol van het maritiem strategisch denken stevig verankerd moet zijn.

Minister Brekelmans met staatssecretaris Tuinman en CDS Eichelsheim bij de presentatie van de nota, 5 september 2024
(foto: Mediacentrum Defensie)

Een onderwerp dat zich goed leent voor dergelijke discussie, is dat van het aanpassingsvermogen, of adaptiviteit, van de krijgsmacht. We kijken dan toch vooral naar de samenhang tussen mensen, middelen en manieren, of mens, proces en techniek. Enerzijds willen we graag bij de uitvoering flexibel en wendbaar zijn, terwijl aan de andere kant de neiging tot centralisatie van een machine-bureaucratie nog steeds duidelijk zichtbaar is. Hoe Defensie daar invulling aan wil geven, is nu juist waarnaar ik erg benieuwd ben. Dit vereist namelijk een verandering van onze *mindset*. Dit is geen nieuwe boodschap. We roepen al jaren dat we sneller moeten veranderen, maar het lukt ons onvoldoende om ons los te worstelen van regels en richtlijnen. Misschien ook omdat we te weinig bewustzijn creëren van het verschil tussen de geest van de wet en de letter van de wet. Niet alle regels en richtlijnen zijn onzinig. Sterker nog, als je in staat bent om de bureaucratie voor je te laten werken dan kan het ook een krachtig instrument zijn. Laten we vooral ook met elkaar het gesprek aangaan over nut en noodzaak van sommige regels. Als we dan met elkaar vaststellen wanneer een regel wel of niet nodig is, kunnen we daarna pas doorpakken.

Een ander aspect van het aanpassingsvermogen is de menselijke factor. Wanneer we kijken naar het competentiewoordenboek, dan zijn veel competenties gerelateerd aan intermenselijke relaties, of relaties tussen de organisatie en de mens. Het woord technologie of techniek komt niet of nauwelijks voor, terwijl we aan de andere kant pretenderen een hightechbedrijf te zijn. Wat je eigenlijk zou willen is dat we met zijn allen iets meer socio-technologisch sensitief worden. Dat we zien waar technologie ons kan helpen in onze bedrijfsvoering en in ons operationeel optreden. Vaak is het een individu die met een goed idee ver komt, of het dan gaat om het gebruik van drones, virtual reality, of 3D-printen. Maar doordat we collectief nog vasthouden aan eerdergenoemde regels en richtlijnen vinden we opschalen moeilijk. Terwijl we in ons privéleven razendsnel aanpassen aan de nieuwste snuffjes, hebben we daar in de context van ons werk toch aanzienlijk meer moeite mee. Ik vraag me serieus af hoe dat kan, maar vooral wat we eraan kunnen doen om dat op te lossen. Op een wonderbaarlijke manier vertrouwen

we volledig op de technologie in de palm van onze hand, maar als het ons aangereikt wordt door de baas duurt het jaren voordat we er vertrouwd mee zijn. Als we adaptief willen zijn, dan zullen we een snellere innovatiecyclus moeten doorlopen.

Transformatie

Er is ook nog een ongemakkelijk onderwerp dat ik wil aansnijden. In de Defensienota staat benoemd dat er een transformatie nodig is van de Defensieorganisatie.³ Hoe dit dat er dan uit moet komen te zien blijft onduidelijk. Wat het in mijn ogen lastig maakt is dat het fundament van onze organisatie nog steeds het procesmodel is dat in 2005 uitgerold is. Tegelijkertijd zien we een continue roep om meer productgericht te werken, commandanten in hun kracht te zetten en zien we op sommige punten het terugdraaien van Single Service Management om slagvaardiger te zijn. We doen dit echter niet vanuit een gedragen visie op onze bedrijfsvoering. Het is ook een duivels dilemma om deze discussie te voeren. Niemand zit te wachten om tijdens de verbouwing van het huis ook het fundament aan te pakken, terwijl de toko ook nog open moet blijven. Toch is het naar mijn mening zinvol om hierover wel het gesprek aan te gaan. Juist omdat we anders een organisatie blijven houden waarvan niemand echt meer begrijpt hoe die werkt. Alleen een andere mindset zal niet voldoende zijn. De systemen en processen moeten die transformatie de ruimte bieden om het mogelijk te maken.

Tot slot

De Defensienota geeft ons de komende jaren de marsorders die nodig zijn om de krijgsmacht gereed te maken voor scenario's die we tot een paar jaar ondenkbaar vonden. Het is goed dat we nu richting en tempo kunnen bepalen en stappen kunnen maken in het herstel en versterken van de krijgsmacht. Deze is er immers niet om te vechten, maar om te voorkomen dat we moeten vechten. Afschrikking is dan ook de kernboodschap. Tegelijkertijd is het ook belangrijk dat – mocht het onverhoopt toch zo ver komen dat we moeten vechten – we het gevecht kunnen winnen. Gelukkig hoeven we dat niet alleen te doen en zijn we onderdeel van een stevig bondgenootschap. Een bondgenootschap waar wij met deze Defensienota ook een been bijtrekken. Er is nog veel om over met elkaar van gedachten te wisselen, en ik hoop, nee ik daag u uit, met dit artikel de aanzet te geven om dat gesprek met elkaar en met mij aan te gaan. Om op deze manier onze gedachten aan te scherpen over wat wij nodig denken te hebben voor de zeemacht die nodig is voor een conflict.

KLTZ (LD) Joris ten Berg, voorzitter KVMO

Noten

1 Defensienota 2024, p.25.

2 Berg, J.L. ten, 'Bijdragen aan belang', *Marineblad*, nr. 5 (augustus 2024), p. 3.

3 Defensienota 2024, p. 21.

**'Als we adaptief willen zijn,
dan zullen we een snellere
innovatiecyclus moeten doorlopen'**

**DOWNLOAD HIER DE DEFENSIENOTA
2024**

CARTOON

ADVERTENTIE

MARINECLUB

1, 8, 15, 20, 22 en 29 November
17:30-18:30 uur inloop

Wildavonden

- 4 GANGEN WILDMENU-
- 5 GANGEN WILDMENU-
- 6 GANGEN WILDMENU-

Live

15 NOVEMBER
GROOVES

Tel
088
9511440

MEER INFO VIA <https://marine-officiersclub.nl/agenda>

MAG HET EEN SCHEPJE MINDER?

Over toenemende dreigingen, geld en echte keuzes

In augustus jl. schreef Daniel W. Drezner in *Foreign Affairs* over hoe in de VS alles nationale veiligheid en nationale veiligheid alles werd.¹ In zijn essay beschrijft hij hoe telkens weer nieuwe veiligheidsissues op de nationale agenda kwamen, terwijl er weinig tot niets van af werd gehaald: 'Since the subsequent war on terror, ... the national security bucket has grown into a trough. From climate change to ransomware to personal protective equipment to critical minerals to artificial intelligence, everything is national security now.'² Uiteraard horen in dit rijtje nog onder meer de War on Terror, China, Noord-Korea, Iran, en uiteraard de Oekraïneoorlog.

Dat telkens nieuwe onderwerpen op de veiligheidsagenda worden geplaatst ligt mede aan wat in de wetenschap *securitization* (verveiliging) wordt genoemd en beschrijft hoe (politieke) actoren trachten een issue op de veiligheidsagenda te plaatsen. Dat lukt, als een kritieke massa ervan overtuigd is dat een onderwerp daadwerkelijk een dreiging is. Daarbij gaat het er niet om of iets een reële dreiging is, hetgeen over het algemeen maar moeilijk meetbaar is. Over de redenen waarom de actoren verveiligen kan men meestal enkel gissen. Vaak gaat het hierbij om het verkrijgen van meer middelen en/of bevoegdheden. Zij proberen een uitzondering op de regel te creëren zodat zij van deze regel kunnen afwijken. Met andere woorden, in plaats van het stroeve politieke proces roept men een crisis uit of bestempelt men iets tot een (existentiële) dreiging. Wie geeft politici en allicht andere actoren ongelijk om van

een kans die zich biedt handig gebruik te maken: 'Never let a good crisis go to waste!'³

Voor iedereen een crisis op maat

Gaat u eens na wat voor een keurslijf de dagelijkse politieke gang van zaken onder de Haagse kaasstolp is voor beleidsmakers. Meerderheden moeten moeizaam bij elkaar gesprokkeld worden om beleid te maken en als dit lukt, dan liggen alweer de pers, lobbyisten, ambtenaren of burgers op de loer, die tegen dit beleid gaan protesteren of dit beleid gaan dwarsbomen. Het woord stroperig lijkt dit proces inderdaad uitstekend te omschrijven. Neen, dan toch liever een onderwerp gauw op de veiligheidsagenda en hup, zonder enige belemmering erop los gaan handelen. Er zijn tal van voorbeelden die u waarschijnlijk nu te binnen schieten. Denk bijvoorbeeld aan een minister die tijdens overstromingen op een dijk staat en roept dat al die inspraakprocedures maar eens afgelopen moesten zijn. Dit leidde in het verleden immers uiteindelijk tot gevaarlijke verdragen. Of, uiteraard COVID-19 maatregelen, die in veel Europese landen vaak buiten het democratische politieke proces om werden genomen, of waaraan parlementen maar mondjesmaat aan te pas kwamen. Of neem, als laatste voorbeeld, de asielcrisis.

Al sinds jaren gebruik ik dit voorbeeld om aan mijn studenten en (inter)nationale toehoorders de keerzijde van het ge- of misbruik van de woorden 'crisis' of 'dreiging' te laten zien. Zonder twijfel kan de instroom van migranten en asielzoekers bij de bevolking tot zorgen leiden. In het debat wordt deze instroom regelmatig met een toename van onveiligheid geassocieerd. De Amerikaanse presidentskandidaat, Donald Trump, doet dit telkens weer heel expliciet door migranten aan bendecriminaliteit en verkrachtingen te koppelen. Ook in het Nederlandse debat wordt migratie regelmatig aan misdaad gekoppeld. Als men echter goed luistert, dan hoort men vaak ook juist andere zorgen van burgers: druk op de woningmarkt, zorg, onderwijs en mogelijk werkgelegenheid. Al deze onderwerpen zijn echter – en u raadt het al – politiek. Met andere woorden, zij horen op de politieke agenda te staan

‘Men wil op alles voorbereid zijn en is daardoor mogelijk op niets voorbereid’

en moeten met een gedegen politiek debat worden opgelost – hoe stroef dit proces ook is. Iets tot een veiligheids-issue te torpederen helpt geenszins om de onderliggende problemen aan te pakken en leidt uiteindelijk af van de mogelijke oplossingen.

Maar er zijn veel meer problemen die eigenlijk van de veiligheidsagenda afgehaald kunnen worden. Dit noemt men in de wetenschap juist de *securitization*. Op een gegeven moment moet men de situatie en het eigen beleid evalueren en besluiten of een probleem opgelost is, of dat het nog steeds aandacht behoeft. Voor ik op het Nederlandse veiligheidsbeleid inga, wil ik wel vertellen waarom dit belangrijk is.

Geen werkelijke keuzes gemaakt

Voor de organisaties die zich dagelijks bezighouden met de Nederlandse veiligheid, Defensie, politie, veiligheidsdiensten en tal van andere organisaties, is het uiteraard aantrekkelijk om steeds meer geld of andere resources erbij te krijgen. Als defensiemedewerker hoort u mij zeker niet klagen over het stijgende aandeel van het ministerie in de rijksbegroting. Ik ben me wel van de gevolgen van een ontwikkeling bewust, waarin steeds meer onderwerpen tot een dreiging of crisis worden bestempeld, terwijl er maar zo weinig van deze punten ge-de-securitized(!) worden. Want, als alles een veiligheidsissue is, is mogelijk niets een veiligheidsissue. En het zijn de veiligheidsorganisaties die geacht worden om alles wat met veiligheid wordt geassocieerd op te lossen. Daarnaast betekent meer geld niet noodzakelijkerwijs meer efficiëntie: daar waar Nederland probeert met een zo klein mogelijk bemanning een zo groot mogelijk schip operationeel inzetbaar te houden, wil de Amerikaanse marine nog eens een kleiner schip met haast dubbel zoveel bemanning laten varen, dit is althans een vaak gehoorde anekdote.

Terug naar de dreigingen. Na 9-11 heeft Nederland een soortgelijke ontwikkeling op het gebied van veiligheidsbeleid doorgemaakt als de VS, zij het misschien op een kleinere schaal. Neem de Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie 2018-2022 uit 2018 (op volgorde): terroristische aanslagen, cyberdreigingen, ongewenste buitenlandse inmenging en ondermijning, militaire dreigingen, bedreiging van vitale economische processen, CBRN. In De Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden (2023) kwamen hier nog enkele dreigingen bij of werden eerdergenoemde uitgebreid: geopolitieke uitdagingen en militaire dreigingen; hybride dreigingen; klimaatverandering; maatschappelijke spanningen, dalend vertrouwen, desinformatie en een radicale onderstroom; druk op de democratische rechtsorde; toegenomen risicovolle (strategische) afhankelijkheden en gevolgen voor vitale infrastructuur en economie; technologische ontwikkelingen en digitalisering van systemen.

Noemenswaardig is dat Nederland een duidelijke definitie van nationale veiligheid geeft, namelijk ‘... de bescherming van onze nationale veiligheidsbelangen tegen dreigingen die deze belangen kunnen schaden en daarmee maatschappelijke ontwrichting kunnen veroorzaken ...’⁴ Vervolgens stelt men langs 12 zogenaamde actielijnen – zowel globaal als nationaal en maatschappelijk – 85 prioriteiten vast. En daar zit hem de crux. Ook hier lijkt men dus geen werkelijke keuzes te kunnen of willen maken. In plaats daarvan probeert men zoveel mogelijk punten aan te stippen met als panacee het tweede gedeelte van de nationale veiligheidsdefinitie ‘... dit doen we door dreigingen te vermindere[n] en de weerbaarheid tegen de dreigingen te verhogen.’⁵

Weerbaarheid, of *resilience*, is volgens dezelfde veiligheidsstrategie ‘Het vermogen om tegenstand te bieden aan dreigingen, door de kans dat dreigingen zich voordoen te verkleinen, de schade te beperken mochten dreigingen zich toch manifesteren en adequaat herstel mogelijk te maken.’⁶ In plaats van keuzes te maken op welke dreigingen men zich zou moeten voorbereiden, wil men op alles voorbereid zijn en is daardoor mogelijk op niets voorbereid. De recente Defensienota 2024 ‘Sterk, slim en samen’ doet er zelfs nog een schepje bovenop met de aankondiging om heel veel zwaar materieel aan te willen schaffen om aan hoofdtak 1 te kunnen voldoen. De geopolitieke uitdagingen zijn volgens de nota immers tot strategische rivaliteit verworden. Als alle plannen doorgaan, heeft Defensie eindelijk dat veelzijdige zakmes, maar het is wel heel erg klein. Het blindstaren op hoofdtak 1 duidt niet enkel erop dat men tracht de voorlaatste oorlog te gaan winnen, maar dat men daadwerkelijk niet aan weerbaarheid kan of wil werken. De plannen voor dienstplicht en reserve zijn dan ook eerder een lapje voor het bloeden dan dat men ze serieus moet nemen.

Tot slot

In plaats van een breed maatschappelijk debat te voeren over wat politiek en maatschappij bereid zijn voor de Nederlandse veiligheid te doen of te laten, en in hoeverre men ook bereid is de consequenties van deze keuzes te aanvaarden, is ook in Nederland de nationale veiligheids-emmer verworden tot een trog: breed, tot de rand gevuld, maar met een rare nasmaak omdat de dreigingen zich stapelen en het gevoel van onveiligheid eerder toe- dan afneemt. Mag het een schepje minder?

Dr. J.E. Jörg Noll (1967) is politicoloog en luitenant-kolonel (r) bij de Bundeswehr. Sinds 2007 is hij universitair hoofddocent Internationale Conflictstudies aan de Nederlandse Defensie Academie (NLDA).

Noten

1 Daniel W. Drezner “How Everything Became National Security and National Security Became Everything”, *Foreign Affairs*, September/October 2024, 122-135.

2 Drezner 2024, p. 123.

3 Vaak aan Churchill toegeschreven.

4 *De Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden*, 3 april 2023, p. 11.

5 Ibidem, p. 11.

6 Ibidem, p. 40.

Marva rekruten staan aangetreden voor het Marva Opleidingscentrum Framewood Mano (collectie NIMH)

Het archief van de vereniging voor ex- en actief dienende vrouwelijke militairen bij de Koninklijke Marine 'Marva'

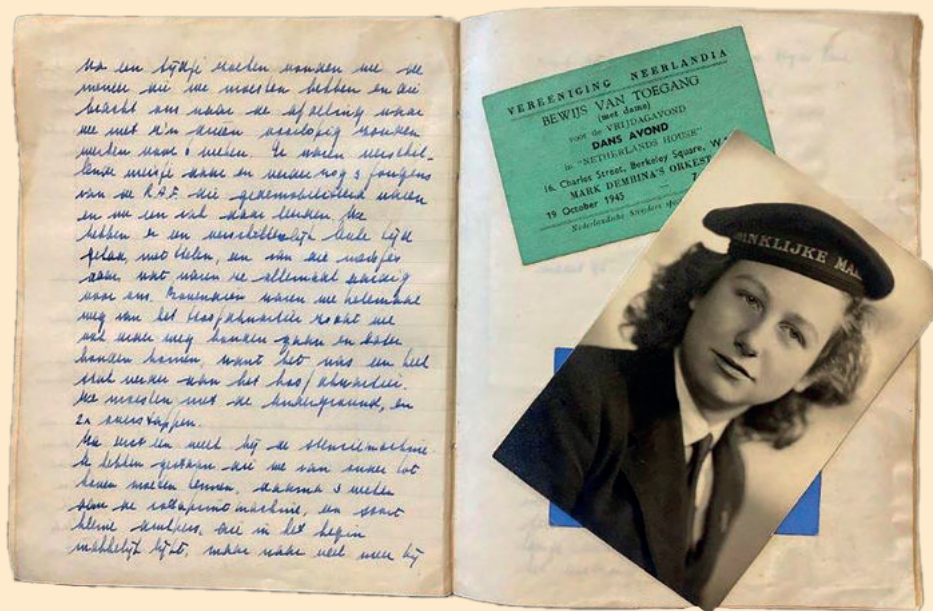
EX-ACT KM

Het is een bijzonder jubileum in 2024: 80 jaar vrouwen in dienst van de Nederlandse krijgsmacht. Eén van deze eerste vrouwenkorpsen is de Marine Vrouwenafdeling (Marva). Onlangs heeft het NIMH een bijzonder passende schenking in ontvangst genomen: het archief van de Vereniging van ex- en actief dienende vrouwelijke militairen van de Koninklijke Marine (Ex-Act KM).

In 1970 ziet de vereniging het levenslicht. Een jaar eerder ontstaat het idee voor de oprichting, met het doel om het contact tussen de ex- en actief dienende vrouwelijke militairen bij de Koninklijke Marine te bevorderen. Daarnaast is de vereniging beschikbaar voor het verlenen van hulp en het geven van advies op maatschappelijk gebied.

In 2023 is het door de jaren opgebouwde verenigingsarchief volledig bewerkt en toegankelijk gemaakt. Ook zijn

er bijna vijftig nalatenschappen van oud-Marva's aan toegevoegd. Dit maakt het tot een bijzonder overzichtelijke collectie. Chronologisch gezien lopen de stukken van de oprichting in 1944 tot de opheffing van de Marva in 1982. Persoonlijke stukken geven een beeld van de uitzendingen van vroege Marva's naar Indonesië, andere stukken brengen juist de oprichting van de vereniging in beeld. Ook de vele activiteiten van de vereniging worden uitvoerig in kaart gebracht. Daarnaast bevat het archief periodieken zoals het Contactblad Ex-Act, Marvamare en de Ma-

Dansavond in het 'Netherlands House', afkomstig uit het dagboek van Caroline Woldring-Van der Hoop

rekrant. Tot slot is ook veel tekst en beeld over de vele reünies terug te vinden.

Van Londen tot Den Haag

Naast deze stukken bevat het archief ook een heel aantal persoonlijke nalatenschappen. Een mooi voorbeeld hiervan is een vuistdik verslag van Marva-schrijver Caroline Woldringh-van der Hoop. In dit uitgewerkte dagboek beschrijft zij de periode van haar opleiding in Londen tot aan haar diensttijd aan Nederland. Zo schrijft ze over het verloop van haar reis naar Londen en haar eerste kennismaking met het militaire vak: ochtendappel, exerceren en corveediensten. Daarnaast is er tijd voor de nodige ontspanning, zo getuigen de vele ingeplakte uitnodigingen van dansavonden in het 'Netherlands House' aan het Berkeley Square in Londen.

'Marva, contactblad van de Vereniging voor ex- en actief dienende vrouwelijke militairen der Koninklijke Marine'

In april 1946 komt haar buitenlandse avontuur ten einde. Met de Hr.Ms. Karel Doorman reist ze naar Hoek van Holland. Ze beschrijft hoe ze dienst heeft bij het Marine Opkomst Centrum in Voorschoten en later over haar plaatsing in Den Haag. Haar verslag besluit ze met de woorden: 'Na afscheid te hebben genomen van iedereen en alles, was ik na 2,5 jaar weer burger'. Er zijn maar weinig gedetailleerde verslagen van Marva's uit de beginperiode. Dat maakt het verslag van Woldringh-van der Hoop dus een mooie aanwinst.

Gedurfd experiment

Ook over de latere periode van de Marva zijn meer dan voldoende stukken te vinden, bijvoorbeeld over de voorgenomen integratie van vrouwelijke militairen in de Koninklijke Marine. Zo besluit de Marinestaf in 1979 tot een proef met een gemengde bemanning aan boord van Hr.Ms. Zuiderkruis. Het experiment loopt een jaar. Speciaal voor dit doel wordt de projectgroep 'Vrouw in de KM' in het leven geroepen. Aan hen de taak om na afloop een rapport over dit project uit te brengen. Zowel het rapport als de voorlichtingsbrochure hierover zijn de collectie te vinden.

Met de overdracht van het archief van Ex-Act KM zijn niet alleen het verenigingsarchief, maar ook vele nalatenschappen van Marva's veiliggesteld voor de toekomst. De collectie is op aanvraag te raadplegen op de studiezaal van het NIMH. Voor meer informatie over de vereniging kunt u terecht op de website www.ex-actkm.nl.

'Er zijn maar weinig gedetailleerde verslagen van Marva's uit de beginperiode'

Marva-chauffeuses van de Motortransportdienst wassen een auto in het opleidingscentrum Framewood Manor, Stokes Poges, Engeland (collectie NIMH)

Brochure 'Gaan de vrouwen varen?'

Het Marine Opkomst Centrum in Voorschoten; 'Baksgewijs! En koud dat we het hadden!', afkomstig uit het dagboek van Caroline Woldring-Van der Hoop.

NIMH

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) bewaart het militair-historisch verleden van Nederland voor de toekomst. In totaal beheert het instituut ruim tien kilometer aan collecties en archieven. Een groot deel daarvan is in te zien op de studiezaal van het NIMH. Een deel van het archief is digitaal toegankelijk via de website nimh.nl.

Oproep schenkingen

Het militair verleden van Nederland is van ons allemaal. Juist hierom bewaart het NIMH ons militaire verleden voor de toekomst. Of het nu gaat om brieven, documenten of foto's van een verre voorvader of materiaal van een recente uitzending naar Irak, Afghanistan of Mali: uw materiaal kan een waardevolle aanwinst voor het NIMH zijn. Bel (088-9516655) of mail (informatievragennimh@mindef.nl) ons voor meer informatie, wij komen graag met u in contact.

Materiaal dat in onze collectie wordt opgenomen is openbaar en te gebruiken voor onderzoek. In overleg met de eigenaar en/of schenker kunnen delen van het archief of de collectie voor bepaalde tijd de status 'beperkt openbaar' krijgen.

Sterk, slim en samen in je eigen hoofdkwartier

Nederland krijgt een eigen operationeel hoofdkwartier dat alle operaties moet gaan plannen en aansturen. Dat is het voornaamste nieuws dat is opgepikt bij de presentatie van de Defensienota 2024 begin september. Een paar jaar terug, toen iedereen zich druk maakte om de eigenzinnigheid van Trump, leek het veel belangrijker om een operationeel hoofdkwartier in te richten bij de Europese Unie. In het zogenaamde Regeerprogramma van het kabinet Schoof staat wel dat de NAVO en de Europese Unie de twee belangrijkste samenwerkingsverbanden voor onze internationale veiligheid zijn, maar toch is de EU juist de grote afwezige in de Defensienota.

Eigenlijk hadden we dat van dit kabinet ook wel kunnen verwachten. Het Hoofdlijnenakkoord 2024 liet onder de titel *Hoop, lef en trots*, ook al een sterk wantrouwen ten opzichte van de Europese Unie zien. Het is cruciaal dat we onze nationale soevereiniteit behouden, staat er zelfs. Ook moeten we uitzonderingsposities innemen op het gebied van asiel en migratie, landbouw, natuur. We moeten minder gaan betalen aan Europa. Het kabinet stelt de politieke en militaire samenwerking in de NAVO voorop. Nederland moet wel een constructieve partner in de EU blijven, maar de EU is er op defensiegebied vooral voor samenwerking bij transport, productie en industrie. En in het Regeerprogramma zegt het kabinet kiest voor een 'stevige inzet op nationale belangen'.

‘Verbluffend, dat de Defensienota geen rol toekent aan de EU’

De Defensienota zet die lijn voort. *Sterk, slim, samen* wil wel defensiesamenwerking in Europa, maar dan alleen op het gebied van militair materieel, van interoperabiliteit, van versterking van de industrie en van de aanpak van hybride dreigingen. En er wordt veel verwacht van bilaterale samenwerking. Maar zodra we op het politiek-strategisch niveau komen blijft het stil. In de nota staan vier scenario's: een aanval op de NAVO, een mix van aanvallen met militaire en niet-militaire middelen, oorlog tussen China en de VS en oorlog en conflicten aan de randen van Europa en het Koninkrijk. Maar let op: nergens wordt de EU genoemd in de uitwerking van die scenario's.

Verbijsterend, als je bedenkt dat de militaire bijstandsclausule in het EU-verdrag sterker is dan die in de NAVO. Onverstandig, als je weet dat de Verenigde Staten zijn aandacht verlegt naar Azië. Kortzichtig, als je ermee rekening wil houden dat Amerika Europa zelfs geheel de rug kan toekeren als Donald Trump de verkiezingen wint. En wat als Rusland of China de NAVO-lidstaten steeds verder uit elkaar weten te spelen? Hoe gaan we dan de onmiddellijke eendracht herhalen die Europa in februari 2022 als reactie op de Russische aanval op Oekraïne heeft laten zien? Waar worden dan de strategische beslissingen genomen? In een Nederlands operationeel hoofdkwartier op fietsafstand van Den Haag?

Verbluffend, dat de Defensienota geen rol toekent aan de EU. Je hoeft helemaal geen voorstander te zijn van een Europees leger om daar toch op zijn minst over na te denken. Is het niet veel verstandiger als Nederland zich iets ambitieuzer zou tonen op het gebied van Europese defensiesamenwerking op strategisch gebied? Als Nederland nadenkt over meer strategische autonomie voor de EU? Als Nederland zich - met anderen - zou inzetten voor een Europees operationeel hoofdkwartier?

Als je sterk wil zijn en slim, moet je je niet tot Nederland beperken. Als je de dingen samen wil doen, moet je Europa in het vizier houden.

Prof. dr. Theo Brinkel is KVMO hoogleraar Militair-maatschappelijke studies aan de Universiteit Leiden. Hij schrijft deze column op persoonlijke titel.

WEERBAARHEID EN WHOLE OF SOCIETY

Voordracht Commandant
Zeestrijdkrachten bij
de Johan de Witt-conferentie 2024

(foto: Hans Roggen | Mediacentrum Defensie)

Toch nog maar eens: negentig procent van alle goederen bereikt ons land via zee en twee-derde van onze doorvoer en export gaat ook via het water. Internationale scheepvaart over zee en op de binnenwateren heeft Nederland welvarend gemaakt en de maritieme sector is daarbij van groot belang. Denk naast het verdienvermogen aan onder andere onze veiligheid, de energietransitie, klimaatadaptatie, communicatie via de onderzeese infrastructuur en innovatievermogen. We mogen trots zijn op alle spelers in het Nederlands maritiem cluster, waartoe – maar niet uitsluitend – de zeescheepvaart en binnenvaart, de havens, de maritieme dienstverlening, de scheepsbouw, en de maritieme toeleveranciers behoren. En natuurlijk de Koninklijke Marine. Ik ben echter niet gevraagd over ons maritiem cluster te spreken, of over alleen de marine, maar over weerbaarheid en *whole of society*.

LEES VERDER →

VADM Tas: 'Weten we nog wat oorlog betekent als er sprake is van grote of gedeeltelijke ontwrichting van onze samenleving?'
(foto: Herman Zonderland | MCD)

Ik ga u niet uitleggen dat de situatie op het wereldtoneel spannend en zorgelijk is. U volgt de ontwikkelingen in het Midden-Oosten, Rusland, Oekraïne, Iran, Venezuela, Noord-Korea, China, de Stille Oceaan – waar Zr.Ms. *Tromp* eerder dit jaar acte de présence heeft gegeven – niet voor niets. Kijk naar Chinese acties tegen Filipijnse kustwachtvaartuigen en vissersschepen. Kijk ook dichtbij huis: het door de Russische Federatie in kaart brengen van onze Noordzee infrastructuur onder en op het water, alsook het in kaart brengen van haveninfrastructuur door bemanningen van Russische visvaartuigen. Of denk aan het beschadigen van onderzeese infra, bijvoorbeeld bij Finland en die tussen het Midden-Oosten en Afrika. Aan de orde zijn GPS en AIS-verstoring voor lucht- en scheepvaart, dagelijkse cyber aanvallen en spionage. Zelfs explosieven bij NAVO-brandstofleidingen. Zijn we in oorlog? Nee. Maar is het vrede? Ik denk dat we ergens tussen oorlog en vrede inzitten. En zorgen voor onze veiligheid stopt niet aan het strand of aan de randen van de Europese Unie of het NAVO-verdragsgebied; het is QPO-business. Oftewel, het moet wereldwijd worden bewaakt.

'Als we allemaal geconfronteerd worden met grote problemen, is het niet meer dan logisch dat we die met z'n allen gaan oplossen'

Als een vijand ons onvoldoende kan raken in Nederland, in de Europese Unie of op de Atlantische oceaan, is het een koud kunstje ons daarbuiten te raken. Kijk wat de Houthi's vanuit Jemen doen, met een gigantische daling van het containervervoer door de Rode Zee als gevolg.

Nieuwe buzz words of oude wijn in nieuwe zakken?

Of zijn de termen 'weerbaarheid' en 'whole of society' toch nieuwe wijn in nieuwe zakken? Ik houd het op het laatste. Al was het alleen maar omdat het reeds 80 jaar geleden is dat het Koninkrijk – want laten we het Caribische deel niet vergeten – in oorlog was met directe fysieke gevolgen op het Nederlands grondgebied. Er is echter meer. Denk aan onze afhankelijkheid van energie en internet, maar ook aan de komst van onbemande systemen, ballistische- en kruisraketten, cyber- en ruimtecapaciteiten, of kritische diensten en infrastructuur die steeds meer in handen van commerciële partijen zijn gekomen.

Na afloop van de Koude Oorlog en met de komst van voornamelijk stabilisatieoperaties ver van het Nederlands grondgebied, leek het niet meer opportuun om speciale capaciteit voor weerbaarheid en *Homeland Defense* aan te houden. Dat, of capaciteiten en diensten werden uitbesteed. Daarbovenop kwam de afhankelijkheid van landen als China voor grondstoffen en producten. We zijn wat dat betreft rustig in een strategische winterslaap geduikeld, dicht bij ons nautisch huis. Vindt nog maar eens een Ne-

derlands zeeschip met een Nederlandse of Europese bemanning en denk aan de vele Russische bemanningsleden aan boord van Nederlands gevlagde koopvaardij schepen. Weten we nog wat oorlog betekent als die oorlog grote overlast geeft in onze directe omgeving; als er sprake is van grote of gedeeltelijke ontwrichting van onze samenleving? Denk even aan de gevolgen van één storing in één netwerk vorige maand. Er was geen verbinding mogelijk tussen verschillende hulpdiensten en een luchthaven kwam lam te liggen.

Wat als het erger wordt dan bijvoorbeeld de Cubacrisis, de autoloze zondag of hoge benzineprijzen als gevolg van oorlog in het Midden-Oosten? Of erger dan de coronapandemie, de komst van vluchtelingen ten gevolge van oorlogen elders, de deelname aan een conflict ver weg, het neerhalen van vlucht MH17, overstromingen in Limburg? Allemaal zijn het voorbeelden van crises. De praktijk toont dat Nederland daar in het algemeen goed mee om kan gaan. Het landelijk stelsel crisisbeheersing lijkt robuust en te werken, al laat genoemde IT-storing zien dat er nog werk aan de winkel is. Taken, verantwoordelijkheden en rollen zijn vastgelegd en de verschillende spelers weten elkaar te vinden. Dit zal straks ook gelden voor de Noordzee – daar wordt nog aan gewerkt. Die spelers zijn onder andere de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb), voorgezeten door de minister van Justitie en Veiligheid of de Minister-President, de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) op DG-niveau voorgezeten door de NCTV, de 25 veiligheidsregio's, de verschillende driehoeken, het Nationaal CrisisCentrum (NCC), het Landelijk Operationeel Coördinatiecentrum (LOCC), enzovoort. En natuurlijk uitvoeringsorganisaties, zowel overheid als niet-overheid. Denk aan Rijkswaterstaat, de NS, de Kustwacht, KPN, Defensie en TenneT.

Maar nu praten we over worst case: echt oorlog

Als gevolg van raket- en/of droneaanvallen hebben delen van Nederland tijdelijk geen elektriciteit. De havens van Rotterdam, Vlissingen en Eemshaven zijn voor bepaalde duur ontoegankelijk door toedoen van mijnenvelden. Verstoringen uit Amerika en Canada moeten wijken, waardoor een groot deel van de energietoevoer naar de EU stagneert en grondstoffen voor de munitie- en wapenindustrie elders heen moeten. De schappen in de supermarkt raken leger en leger. De sluizen bij IJmuiden werken niet door een cyberaanval. Er vallen dagelijks doden en komen talrijke gewonden aan bij ziekenhuizen. Als gevolg van de oorlog komt het tienvoudige van de huidige vluchtelingenstroom het land binnen. De watervoorziening ligt tijdelijk stil door acties van speciale eenheden en/of cyberaanvallen. Ook belangrijke diensten, waaronder het bankensysteem, werken tijdelijk niet omdat computersystemen lijden onder zulke aanvallen. Naarmate de oorlog langer duurt, gaan de belastingen omhoog en gaat 40% van het BBP naar de oorlogsinspanning. Verworven rechten staan als gevolg van de oorlogsinspanning onder druk: denk aan ouderschapsverlof, de arbeidstijdenwet, deeltijdwerken, etc. De dienstplicht wordt opnieuw geactiveerd.

Dit alles gebeurt op hetzelfde moment en niet één, maar meerdere keren. Ik weet niet of de huidige Landelijke

'Ik weet zeker dat u beseft dat we deze situatie beter kunnen voorkomen dan genezen'

Crisisplannen voorzien in zo'n situatie, daar ik vrees van niet. Gelukkig wordt hierover wel op het hoogste niveau gesproken en aan gewerkt. Ik probeer u niet bang te maken. Wel hoop ik dat u gaat nadenken over uw rol in dit geheel. En ik weet zeker dat u beseft dat we deze situatie beter kunnen voorkomen dan genezen door te zorgen voor een weerbare samenleving met een defensieorganisatie die beschikt over voldoende middelen en daarmee bijdraagt aan een effectieve afschrikingscapaciteit. Dat is vele malen goedkoper dan wachten tot het mis gaat. En als het toch mis gaat, dan hebben we diezelfde weerbaarheid en defensieorganisatie nog harder nodig.

Kortom, wij krijgen er allemaal (overheid – niet overheid, industrie, bedrijven, burgers, dienstverleners, niet-gouvernementele organisaties, alsook onze buurlanden) mee te maken. En daarmee zitten we in de *whole of society*-business en praten we gezamenlijk over weerbaarheid: van het individu, van organisaties, van de overheid en van de maatschappij als geheel. Als we allemaal geconfronteerd worden met grote problemen, is het niet meer dan logisch dat we die met z'n allen gaan oplossen.

Komt de NAVO of de EU ons dan niet helpen als het misgaat?

Ongetwijfeld waar het kan, maar andere landen zullen met vergelijkbare uitdagingen kampen. Bovendien geeft Artikel 3 van het NAVO-verdrag aan dat lidstaten zowel zelf als gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een weerbare samenleving of maatschappij.¹ Weerbaarheid, militair en civiel, is een hoeksteen van of een fundament voor geloofwaardige afschrikking en een geloofwaardige defensie (in crisis- en oorlogstijd). De eerste lijn van verdediging bij een schok, is de mogelijkheid hiervan snel te herstellen en in crisis- en oorlogstijd de maatschappij zo 'gewoon mogelijk' te laten functioneren. De COVID-19 pandemie heeft aangetoond dat civiele weerbaarheid en paraatheid geen loze kreten zijn. De oorlog in Oekraïne maakt dit nog duidelijker. In de NAVO zijn onder meer het Resilience Committee en het Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC) belast met weerbaarheid, crisismanagement, *whole of society*- en *whole of government*-beleid en -activiteiten. De nationale partijen die hierbij zijn betrokken noemde ik zo even.

Het succes van militaire operaties en de ondersteuning daarvan door individuele lidstaten is voor een groot deel afhankelijk van een weerbare en functionerende maatschappij. Een aantal voorbeelden: ongeveer 90% van het militaire transport gebruikt civiele middelen (land, lucht, zee), meer dan de helft van de militaire satellietcommunicatie komt van civiele bedrijven – denk aan het belang van STARLINK voor Oekraïne –, het overgrote deel van de niet-militaire bevoorrading (water, voedsel etc.) in de Host Nations komt van commerciële bedrijven. Ongeveer 95% van het trans-Atlantische internetverkeer, inclusief het militaire, gaat via glasvezelkabels over de zeebodem. Kortom,

zeker in een *collective defence*-situatie (Artikel V) is het succes van militaire operaties zeer afhankelijk van een voldoende functionerende maatschappij. Andersom zal een maatschappij ook worden geconfronteerd met militaire activiteiten die gevolgen hebben voor haar functioneren.

Wat is er nodig om de maatschappij blijvend te laten functioneren en de oorlogsinspanning te steunen?

Voordat ik op deze vraag in ga middels de opsomming zoals de NAVO die geeft, zijn diverse andere factoren denkbaar. Denk ik aan Nederland, dan denk ik bijvoorbeeld aan het gevaar van hoogwater en overstromingen. Niet voor niets hebben we daarvoor een nationaal crisisplan. Finland, een land dat vooroploopt als het gaat om het een *whole of society*-aanpak en *resilience* (oftewel weerbaarheid), herkent zeven functies die vitaal zijn voor de maatschappij:

1. Psychologische weerbaarheid;
2. Leiderschap, vertaald in bestuur;
3. Internationale en EU-activiteiten – die doorgang moeten vinden;
4. Defensie;
5. Interne veiligheid;
6. Economie, infrastructuur en gegarandeerde bevoorrading;
7. Diensten als sociale zekerheid, onderwijs, gezondheidszorg.

Dan de NAVO-opsomming. Zij spreekt sinds de Top van Warschau in juli 2016 over drie vitale onderdelen van civiele gereedheid: (1) continuïteit van bestuur, (2) essentiële diensten voor de bevolking en (3) civiele ondersteuning van de militaire inzet.² Hiervoor gelden zeven basisvereisten:

1. Een gegarandeerd overheidsbestuur en gegarandeerde overheidsdiensten. Hiermee moet ook worden bereikt dat beslissingen genomen kunnen worden, die worden gecommuniceerd en afgedwongen;
2. Een robuuste energievoorraad en robuust nationaal en internationaal energienetwerk;
3. De mogelijkheid effectief om te gaan met grote personenstromen en die te de-conflicteren met militaire bevoorradingsstromen;
4. Een robuuste voorraad en aanvoer van voedsel en water en het voorkomen dat deze onderhevig zijn aan sabotage;
5. De mogelijkheid om te gaan met grote aantallen slachtoffers en te voorzien in voldoende medische voorraden;
6. Robuuste civiele communicatiesystemen met voldoende back-up;
7. Robuuste civiele transportsystemen en -capaciteiten die zowel gebruikt kunnen worden voor civiele als militaire doeleinden.

En dit gaat vooral over hoe men de maatschappij draaiende dient te houden. In Oekraïne weten ze hier alles van. Het gaat nog niet eens over hoe de oorlogsinspanning op meer directe wijze te steunen is. Denk in dit geval bijvoorbeeld aan:

- De inzet van civiele scheepvaart voor militaire doeleinden zoals bevoorrading, hospitaalfuncties, surveillance-functies;

- De inzet van vrachtauto's, treinen en vliegtuigen voor militair transport;
- De inzet van bedrijven bij de reparatie en bouw van bestaande en nieuwe militaire middelen;
- De omschakeling van bedrijven om militaire capaciteiten te gaan maken zoals munitie en onbemande systemen;
- De opschaling van productie;
- De bewaking van vitale civiel- en militaire infrastructuur;
- Ziekenhuiscapaciteit voor terugkerende gewonde militairen.

Kortom, er is werk aan de winkel. Het is duidelijk dat we spreken van een ontzettend complex proces en oplossingen zullen nooit pijnloos zijn. Omgaan met deze complexe opgaves kan niet bij één partij liggen, oftewel de overheid. Alle partijen uit de maatschappij zullen hierbij een rol hebben. We staan daarmee voor een grote opgave:

- Ons voorbereiden op schokken;
- Met schokken omgaan;
- Acteren op schokken en zo snel mogelijk wat stuk is herstellen.

Tijdens de NAVO-top in Washington van afgelopen zomer kwamen de leden overeen hun weerbaarheid te versterken door onder andere civiele en militaire weerbaarheid in gezamenlijkheid te beschouwen en onderdeel te maken van nationale en collectieve defensieplannen.³ Ook werd afgesproken hierbij samenwerking te zoeken met partners zoals de EU. Eerder al, in 2022, werd bij de NAVO het Resilience Committee opgericht. En het is niet bij woorden op papier gebleven. Voorbeeld van praktische samenwerking is de inzet van zogenaamde *civil preparedness*-experts voor Oekraïne, Irak, Moldavië en Jordanië.

Met het oog op de kritieke infrastructuur op zee, en na de sabotage van de Nord Stream pijplijn, heeft de NAVO bij het NATO Maritime Command (MARCOM) in Northwood (VK) de Critical Undersea Infrastructure Coordination Cell opgericht om kwetsbaarheden in kaart te brengen en gerelateerde activiteiten van NAVO-lidstaten en private partijen te coördineren. We hebben dit tijdens de Johan de Witt-conferentie van vorig jaar uitgebreid besproken. Vergeet niet dat kabels over de zeebodem dagelijks ongeveer 10 triljoen Amerikaanse dollars transporteren en dat twee-derde van de wereldwijde olie- en gastransporten ofwel uit zee komt, ofwel erdoor wordt getransporteerd. Ongeveer 95% van de wereldwijde data gaat door onderzeese kabels. In januari 2023 werd de NATO-EU Task Force on the Resilience of Critical Infrastructure opgericht om de samenwerking tussen de NAVO en EU te versterken. De focus ligt daarbij op energie, transport, de digitale infrastructuur en de ruimte. Let wel, ondanks alle activiteiten van de NAVO en de EU, zijn weerbaarheid en een *whole of society*-aanpak primair nationale verantwoordelijkheden.

‘Weerbaarheid en een whole of society-aanpak zijn primair nationale verantwoordelijkheden’

'Ongeveer 90% van het militaire transport gebruikt civiele middelen' (foto: Cynthia Nijssen | MCD)

Wat moet er allemaal nog gebeuren?

Voordat ik afsluit geef ik bij deze nog enkele aanbevelingen op basis van wat ik vind dat nog moet gebeuren:

- Doorgaan op de ingeslagen weg: op hoog en laag niveau blijven werken aan weerbaarheid. De nationale crisisplannen verder vervolmaken en integreren met de militaire plannen;
- Doorgaan met, of beter nog, het intensiveren van oefeningen. We kunnen fouten beter tijdens oefeningen maken, dan als het er echt op aankomt. Denk aan de cyberoefeningen, beoefenen van omgaan met stroomstoringen en een oefening als *Port Defender* hier in Rotterdam;
- Doorgaan met elkaar beter leren kennen. De netwerken robuuster maken: overheid en niet-overheid, militair en civiel. U weet allemaal dat elkaar persoonlijk kennen het leven en werk een stuk aangenamer maakt en het werk ten goede komt;
- Steeds zekerstellen dat potentieel crisisbeleid SMART is, oftewel direct uitvoerbaar. In crisistijd valt niet lang te discussiëren over wat nu precies de bedoeling is. Er moet onmiddellijk actie worden ondernomen;
- Breng Nederland en de Nederlanders op de hoogte van wat we doen en waarom we het doen. Durf te praten over potentieel vreselijke scenario's en de gevolgen daarvan, over wat we als land dan wel en niet mogen verwachten van elkaar, waar taken, rollen en verantwoordelijkheden liggen. Ook al is dit mogelijk een lastig te brengen boodschap;

Tot slot

Ik sluit af met een oproep aan u allen. Ik vraag u na te denken over uw rol bij weerbaarheid en in de *whole of society*-aanpak. Is uw organisatie weerbaar tegen de schokken die zich kunnen voordoen? Hoe gaat u in tijden van crisis zekerstellen dat uw diensten of producten beschikbaar blijven? Hoe gaat uw bijdrage aan de samenleving eruitzien wanneer Nederland langdurig in een crisis of oorlog verzeild raakt? En wanneer u hierover nagedacht heeft, is het belangrijk om actie te ondernemen. Alleen door actie – waaronder het houden van oefeningen – en voorbereiding krijgt een *whole of society approach* handen en voeten.

VADM René Tas is Commandant Zeestrijdkrachten en Admiraal Benelux. Dit artikel is een bewerking van zijn voordracht bij de Johan de Witt-conferentie 2024, dat op donderdag 5 september plaatsvond in Rotterdam.

Noten

- 1 *Resilience, civil preparedness and Article 3*, 5 september 2024, zie: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm
- 2 Idem
- 3 *Deterrence and defence*, 1 juli 2024, zie: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm

SAME
VOOR M

HOE VERDER SAMEN MET DE SAMENLEVING?

Johan de Witt-conferentie 2024
in het teken van samenwerking
met de samenleving

ANLEIVING DE MOTOR ARITIEME STABILITEIT?

In de nasleep van Ruslands inmenging in Oekraïne en de voortdurende crisis in het Midden-Oosten, bevinden we ons opnieuw te midden van een tumultueuze golf van geopolitieke verschuivingen, die diepgewortelde tegenstellingen blootlegt. De Koninklijke Marine moet daarbij meer dan ooit de maritieme dreiging vanuit Rusland en China weerstaan. De Verenigde Staten richten zich steeds meer op de Pacific-regio en na de aanstaande presidentsverkiezingen is het nog maar de vraag of hun NAVO-steun überhaupt overeind blijft. Europese marines moeten als gevolg daarvan steeds vaker gezamenlijk, maar onafhankelijk van de Verenigde Staten opereren.

LEES VERDER →

CDA Kamerlid Derk Boswijk

De recente geopolitieke verschuivingen bieden daarmee niet meer alleen een uitdaging voor onze maritieme defensieorganisatie. Ze hebben effect op onze hele samenleving en uiten zich op gebied van waarde, welvaart en welzijn. Die samenleving mag daarom dus niet meer alleen van de zijlijn toekijken. Zij moeten onderdeel worden van de oplossing. Mogelijk is de *whole of society resilience*-benadering daarbij de sleutel tot de oplossing voor deze nieuwe uitdagingen en onze toekomstige maritieme veiligheid.

Tijdens de Johan de Witt-conferentie werd dit onderwerp vanuit meerdere invalshoeken belicht. Viceadmiraal René Tas opende de conferentie in het KPN-gebouw te Rotterdam met een krachtige boodschap over de cruciale rol van de maritieme sector voor Nederland. 'Negentig procent van alle goederen komt iva ons land binnen. Twee-derde van de export en doorvoer gaat via het water.' Deze cijfers onderstrepen niet alleen de economische betekenis van de maritieme sector, maar ook de impact op de nationale veiligheid. Zijn voordracht is integraal geplaatst in deze editie van het *Marineblad*.

'De dreigingen zijn nu veel complexer dan tien of twintig jaar geleden' – Derk Boswijk

Sectoroverschrijdende samenwerking

Op basis van de introductie en probleemstelling van de Commandant Zeestrijdkrachten was een gebalanceerd programma uitgedacht. Hiervoor waren programmateams vooraf met een goede mix van jong en oud aan het werk gezet. Dit resulteerde erin dat voor de pauze de 'Whole of society resilience'-benadering zowel politiek als bestuurlijk verder werd geduid. Na de pauze was een verdere uitdieping van het onderwerp vanuit een maritiem en wetenschappelijk perspectief. Het was het bepaald geen kijk sessie voor de volgeboekte zaal in het KPN-hoofdkantoor. Onder leiding van moderator Anouschka Laheij werden de deelnemers aan de conferentie uitgedaagd, om actief in de discussie te participeren. Iedereen werd gevraagd om met zijn of haar buurman een antwoord te bedenken op verschillende stellingen en daarmee de sprekers te confronteren. Dit leidde tot een mooie en interactieve conferentie.

In de voorbereiding, maar vooral ook tijdens de conferentie bleek dat rond het onderwerp een gezonde discussie is ontstaan, die steeds meer wordt gedragen door politiek en samenleving. En dat is niet voor niets. Zoals viceadmiraal Tas ook in zijn introductie opmerkt, speelt de maritieme sector een cruciale rol in nationale veiligheid: 'De haven van Rotterdam heeft niet alleen een economische functie, maar ook een militaire. Negentig procent van het militaire transport wordt verzorgd door civiele partijen, wat het belang van een sector overschrijdende samenwerking onderstreept.'

Complexe dreigingen

CDA Kamerlid Derk Boswijk bouwde voort op Tas' boodschap door te wijzen op de toenemende complexiteit van maritieme dreigingen. Boswijk benadrukte dat '80 procent van de wereldhandel over zee gaat' en dat de kwetsbaarheid van onderwaterinfrastructuur een reële zorg is, vooral gezien recente gebeurtenissen zoals de aanslag op Nord Stream. 'De dreigingen zijn nu veel complexer dan tien of twintig jaar geleden', zei Boswijk. Hij benadrukte dat 'de veiligheid van die kabels niet alleen een verantwoordelijkheid is voor de marine,' maar ook voor commerciële scheepvaart en kennisinstellingen. Boswijk uitte daarbij zijn zorgen over de militaire activiteiten van Rusland en China, waarbij hij opmerkte: 'de dreiging van Rusland, dat is een beetje zoals de weersverwachting, maar China is klimaatverandering.'

Maatschappelijke weerbaarheid

Paul Gelton, programmamanager 'Versterken maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht' bij het Nederlands Instituut Publieke Veiligheid, voegde hieraan toe dat er in de praktijk nog onvoldoende sprake is van een 'whole of society approach'. Hij identificeerde vijf maatschappelijke behoeftes die centraal zouden moeten staan bij deze aanpak: evacueren en schuilen, basisbehoefte bevolkingszorg, nafase, opgeschaalde medische zorg, en continuïteit van de maatschappij. Gelton pleitte voor het opbouwen van netwerken rondom deze behoeftes: 'Zorg dat je netwerk in de koude fase op orde is, waarbij eigenlijk alle partijen die daar een rol in kunnen spelen, betrokken zijn, en dat varieert van de overheid tot het bedrijfsleven, ken-

'De Nederlandse bevolking is lang geconditioneerd om veiligheid aan de overheid over te laten'

nisinstituten NGO's maar zeker ook de burger en burgerinitiatieven. Die netwerken moet je actief opbouwen en onderhouden.'

Deep dive

Een tweetal panels diepte het onderwerp, in samenspraak met de deelnemers aan de conferentie, verder uit. Annet Koster, directeur van de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders, benadrukte daarbij het belang van bredere internationale samenwerking bij maritieme veiligheidsoperaties. 'Als we kunnen, moet de coalitie zo breed als mogelijk worden,' zei ze, verwijzend naar operaties zoals die in de Rode Zee. Koster benadrukte ook het belang van bewustwording in de samenleving over de impact van zeevaart. Dimitri van Rijn van het Nationaal Scheepsbouw Kantoor pleitte voor actief industriebeleid om vitale nationale belangen te beschermen. 'We zullen gewoon onze kennis en kunde en industrie moeten versterken. Om niet te afhankelijk te zijn van andere landen, zowel binnen Europa als in Nederland.' Van Rijn beschreef concrete acties, waaronder een innovatieregeling voor de maritieme sector. Michiel Heijmans, tegenwoordig werkend voor Clingendael Instituut, wees op het belang van educatie

Het publiek droeg actief bij aan diverse discussies

Hoofd afdeling Weerbaarheid Naomi ter Haar

om het bewustzijn over maritieme veiligheid te vergroten. Hij merkte op dat 'juridisch is het vaak heel moeilijk te duiden wie het nou precies gedaan heeft,' wat de complexiteit van moderne maritieme dreigingen benadrukt.

KLTZ Erik Noordam, initiatiefnemer van het Dienjaar, voegde hieraan toe dat initiatieven zoals een vrijwillig dienstjaar kunnen bijdragen aan het veiligheidsbewustzijn in de samenleving. Hij legde uit: 'Het is een jaar waarin mensen een drie maanden militaire opleiding krijgen en vervolgens negen maanden worden ingezet. En dat past heel goed bij waar mensen naar op zoek zijn. Zingeving en bewustwording van de taken van Defensie is daarbij één van de grotere dingen, naast natuurlijk een stuk avontuur.'

Ronald Voorn, docent voor de opleidingen Social marketing & Behaviour Change en Reclame & Consumentens-

psychologie aan de Universiteit Twente, benadrukte dat bewustzijn alleen niet voldoende is voor weerbaarheid. 'Heel veel van de dingen die we doen, doen we op basis van automatisme. De mens is namelijk lui. Wij zijn *cognitive misers* zoals dat heet,' zei hij. Voorn pleitte voor een aanpak die mensen een duidelijk handelingsperspectief biedt en wees op het belang van netwerken en gemeenschapsvorming.

Noordam sloot hierop aan door te stellen: 'De grootste gemeenschappelijke deler van elke crisis, is dat het een oplossing vergt waarbij mensen met elkaar kunnen samenwerken en waarbij ze moeten kunnen bouwen op mensen die elkaar kennen.' Hij wees ook op de noodzaak om het veiligheidsbewustzijn en de betrokkenheid van burgers te vergroten, aangezien de Nederlandse bevolking lang geconditioneerd is om veiligheid aan de overheid over te laten.

'Gaan we de juiste mensen vinden om dit te kunnen uitvoeren en hoe gaan we de hele samenleving erbij betrekken?' – Isha Kaharaman

Politieke en ambtelijke urgentie

In de Nederlandse politiek is er een groeiend besef van de urgentie rondom defensie en nationale weerbaarheid. NSC Kamerlid Isha Kaharaman merkte op: 'Ik denk wel dat het urgentiegevoel bij de Kamer aanwezig is.' Hij wees daarbij op de toegenomen belangstelling voor aanwezig-

heid bij de defensiecommissies en de toezegging om 2% van het BBP aan defensie te besteden. Kaharaman benadrukte echter ook de uitdagingen: 'Mijn grootste zorg is echt de mens. Gaan we de juiste mensen vinden om dit te kunnen uitvoeren en hoe gaan we de hele samenleving erbij betrekken?'

Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, is er de nieuwe afdeling Weerbaarheid bij het Ministerie van Defensie opgericht. Naomi ter Haar, het nieuwe afdelingshoofd, legde uit: 'Weerbaarheid is een heel mooi begrip. Onze benadering is dat we echt iets moeten gaan doen. Alleen hoe gaan we het doen? We hebben elkaar nodig, we kunnen niet naar elkaar kijken en zeggen: ik heb een probleem, dit gaat Pietje voor mij oplossen. We moeten het echt samen gaan doen,' benadrukte ze. Ter Haar toonde zich optimistisch over de uitdagingen die voor haar afdeling liggen: 'Ik heb mede naar aanleiding van deze conferentie in ieder geval heel veel energie, heel veel inspiratie om hier nu echt concreet mee aan de slag te gaan.'

Ook aan het einde van de conferentie weergalmde de oproep tot actie van viceadmiraal René Tas nog door: 'We mogen ons niet laten verrassen door de toekomst. We moeten nu de handen ineenslaan om ervoor te zorgen dat Nederland weerbaar is tegen de uitdagingen die voor ons liggen.' Met die boodschap in het achterhoofd ging iedereen na de conferentie weer naar huis. Met voldoende stof tot nadenken, maar vooral met voldoende actiepunten om snel op te pakken.

KLTZSD b.d. Robin Middel is voormalig Hoofd Afdeling Communicatie bij de Koninklijke Marine en momenteel als managing partner van Havana Orange ad interim actief bij diverse overheidsorganisaties. Als bestuurslid van P3M is hij de afgelopen tien jaar nauw betrokken geweest bij de organisatie van de Johan de Witt-conferentie.

The poster for the Johan de Witt Conference 2024 features a dark blue background with a stylized map of the world and several yellow stars. A large, detailed image of a submarine is positioned in the center, with a battleship visible in the background. The title 'JOHAN DE WITT' is written in large, white, serif capital letters at the top, with 'CONFERENTIE 2024' in smaller white capital letters below it. A thick orange horizontal band across the middle contains the text ''WHOLE OF SOCIETY RESILIENCE'' in white, bold, sans-serif capital letters. Below this band, the text describes the conference's history and purpose. At the bottom, a blue link is provided for registration.

JOHAN DE WITT
CONFERENTIE 2024

'WHOLE OF SOCIETY RESILIENCE'

De Johan de Witt-conferentie wordt sinds 2009 georganiseerd door de KIM Alumni Vereniging (KIMAV). Vanaf 2014 is de Stichting P3inMare medeorganisator van deze conferentie. Het biedt jaarlijks, op de openingsdag van de Wereldhavendagen, een platform voor een open en pragmatische gedachtewisseling op het snijvlak van maritiem-militaire, staatkundige en bedrijfskundige onderwerpen. Het team dat de conferentie organiseert is altijd op zoek naar jonge, enthousiaste vrijwilligers die op inhoud mee willen denken en organiseren.

Ben je geïnteresseerd, stuur dan een mail aan info@johandewittconferentie.nl.

CHINA'S NEW NAVY

'China's navy is now growing at terrifying speed', 'China's massive next-generation amphibious assault ship takes shape', 'PLAN launches its largest-ever exercises in the Pacific Ocean', 'China confirms it's building a 4th aircraft carrier—and the tables are turning'.

Zo maar wat headlines van de afgelopen maanden, wat zeg ik, weken. Het zal de meeste lezers niet verbazen, gelet dat in 2023 bekend werd dat de People's Liberation Army Navy (PLAN) de US Navy in aantal schepen voorbij was gestreefd als grootste vloot ter wereld. Hoe deze ontwikkeling te duiden? Wil het regime Beijing in navolging van de razendsnelle opbouw de Duitse *Kaiserliche Hochsee Flotte* aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog, zijn Angelsaksische tegenhanger, toen de Britse *Royal Navy*, voorbijstreven in een greep naar wereldmacht?

Welnu, de in de jaren tachtig naar de VS geëmigreerde Chinese geschiedenisprofessor en oud-PLA officier Xiaobing Li, doet een poging tot uitleg in het vorig jaar verschenen *China's New Navy*. Wat deze zes hoofdstukken tellende (uit het Chinees vertaalde) uitgave bijzonder maakt, is dat het voor het eerst vanuit Chinees perspectief de historische ontwikkeling en huidige maritieme strategie van de Volksrepubliek China (VRC) weergeeft. Li doet dit aan de hand van onder meer de PLAN-inzet na de oprichting van de Volksrepubliek in 1949 tot 2009, alsmede hieruit getrokken lessen door vlagofficieren en politici. Ervaringen, die meewegen in de recente versnelde vlootopbouw, strategie en hiermee gepaard gaande marinemanoeuvres.

Het soms in de pers gegeven beeld dat de PLAN in het verleden nauwelijks gevechtservaring zou hebben kan dankzij Li's analyse worden weggelaten. De VRC-marine is sinds 1949 betrokken bij ruim 1200 operaties, van klein naar groot, met schermutselingen op kustmarine-niveau in de naweeën van de Korea-oorlog (1950-53) nabij Taiwan, tot kleine zeelagen in dezelfde wateren met grotere vaartuigen in de mid-1960s, alsook in de Zuid-Chinese Zee in de 1970s, en recente anti-piraterij missies nabij de Hoorn van Afrika. Li schetst verder (veranderende) strategische perspectieven met afscheid van Sovjet-Russische invloed omstreeks 1960, Koude oorlog concepten als nucleaire afschrikking, en de hedendaagse context waarin zowel *blue water*-belangen met bescherming van eigen SLOC's benevens defensieve offensieve acties tegen de US Navy de revue passeren.

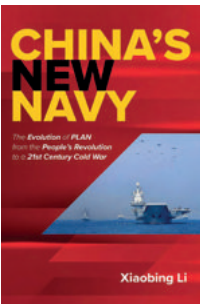
Dit brengt de auteur bij marineofficier Liu Huaqing, de 'vader' van de moderne Chinese marine. Deze opperde al in 1975 een nieuwe strategie en Force Design. Li signaleert dat het centrale Comité van de Chinese Communistische partij aldra Liu's visie deelde. Laatstgenoemde, in 1982 Commandant PLAN, zette beïnvloed door ideeën van de eind 19e-eeuwse US Navy-strateeg Alfred Tayer Mahan, beleidslijnen uit waarin overzeese handel, maritieme belangen en sterke (*blue water*) zeestrijdkrachten centraal

stonden (en staan). Hierna kreeg deze Chinese vlagofficier, zo geeft de auteur aan, ook zitting in politieke comités en won hij in de jaren negentig steun van president Jiang Zemin (1993-2003) voor de uitbouw van eigen *sea power*, *naval war readiness*, en soevereiniteit over betwiste eilanden zoals die in de Zuid-Chinese Zee (huidig president Xi Jinping zet in die zin deze lijn door, maar is bepaald niet de initiatiefnemer). De Chinese krijgsmacht veranderde hiermee de focus van strijd op het land naar die van maritieme oorlogvoering in *blue waters*, met als toef op de taart het willen verwerven van vliegkampschepen.

Li grijpt, zoals vele auteurs die doctrine en strategie in kaart willen brengen, in zijn boek dankbaar terug op historische voorbeelden. Deze aanpak maakt dat met *China's New Navy*, het voor menigeen makkelijker te doorgronden is, hoezeer deze eerdere kustmarine gestaag groeide, om zich vervolgens te ontwikkelen tot een enorme oceaan-gaande vloot met ambities die reiken van regionale zeeën tot (ver) in aangrenzende *blue water*-gebieden. De meer regionale focus op de Zuid-Chinese Zee met zijn (kunstmatige) eigen eilanden alsook die op Taiwan, houdt daarbij onvermijdelijk gezamenlijk optreden van zowel de PLAN, de (sterke) kustwacht, de luchtstrijdkrachten als de PLA in. De auteur behandelt evenwel niet of nauwelijks dergelijke complexe joint operaties. Opvallend, gelet op het feit dat Li, als oud-landmachtofficier, eerder onder meer een boek schreef over de landstrijdkrachten maar ook publiceerde over de luchtmacht van de Volksrepubliek. Een verder minpunt van *China's New Navy* is de soms wel erg gedetailleerde beschrijvingen die auteur geeft.

Niettegenstaande deze onvolkomenheden is het boek een aanrader voor eenieder die de eerdere maar vooral toekomstige strategische koers van de PLAN wil doorgronden. Met kaarten, annotatie, literatuurlijst, register en glossarium.

Anselm van der Peet, NIMH

China's New Navy
The Evolution of PLAN from
the People's Revolution to a 21st
Century Cold War

Auteur	Xiaobing Li
Uitgever	U.S. Naval Institute Press, Annapolis MD (2023)
Omvang	304 blz
Prijs	\$ 34,95
ISBN	9781682477755

Down to the Sea in Submarines
A Cold War Odyssey

Auteur	Dan Conley
Uitgever	U.S. Naval Institute Press, Annapolis MD (2024)
Omvang	304 blz
Prijs	\$ 44,95
ISBN	9781036113681

Down to the Sea in Submarines is een memoire dat de carrière van de auteur in de *Royal Navy* beschrijft in de periode van 1967 tot 1997, en daarbij veel van de opmerkelijke prestaties van de ‘silent service’ sinds het einde van WOII beschrijft. Het biedt een verslag uit de eerste hand van de onderwaterconfrontatie tijdens de Koude Oorlog tussen onderzeeërs van het Westen en de Rode vloot. Conley beschrijft gedetailleerd hoe het was om te dienen aan boord van zowel diesel- als nucleaire onderzeeërs, en in het bijzonder beschrijft het boek de opmerkelijke transformatie van de Britse onderzeëer als duikboot tot de zeer efficiënte en professionele nucleaire vaartuigen van nu.

The War for Ukraine
Strategy and Adaption Under Fire

Auteur	Mick Ryan
Uitgever	U.S. Naval Institute Press, Annapolis MD (2024)
Omvang	360 blz
Prijs	\$ 34,95
ISBN	9781682479520

De Russisch-Oekraïense oorlog is een essentiële leerkans voor militaire strategieën over de hele wereld. De eerste en duidelijkste les die hieruit getrokken kan worden is deze: de degelijkheid van de strategie van een leger en de wendbaarheid waarmee het zich kan aanpassen aan onvoorziene omstandigheden zijn de twee belangrijkste factoren bij het bepalen van de overwinning of nederlaag. *The War for Ukraine* analyseert

de oorlog door deze twee lenzen van strategie en aanpassing, en beschrijft hoe elk leger erin is geslaagd of niet is geslaagd om te plannen voor en zich aan te passen aan deze oorlog van de 21ste eeuw.

Wars Overseas
Military Operations by Company
and State Outside Europe, 1595-1814

Auteurs	Gerrit Knaap & Henk den Heijer
Uitgever	Leiden University Press (2024)
Omvang	500 blz
Prijs	€ 93,00
ISBN	9789087284060

Wars Overseas richt zich op Nederlandse militaire acties buiten Europa in de vroegmoderne periode. Die acties vonden hun oorsprong in de Tachtigjarige Oorlog, het conflict tussen Spanje en de noordelijke Nederlanden dat leidde tot de oprichting van de onafhankelijke Nederlandse Republiek. Het zwaarlijvige werk is het eerste uitgebreide overzicht van het Nederlandse militaire optreden in Azië, Afrika en Amerika, worden deze en vele andere vragen uitgebreid behandeld. Thematische hoofdstukken richten zich op de inzet van matrozen, soldaten en schepen, op wapens en vestingbouw en op de confrontatie met niet-Europese bondgenoten en tegenstanders.

Journal of Advanced
Military Studies
Vol. 15, no. 2 (najaar 2024)

Auteurs	Angela J. Anderson (red.)
Uitgever	Marine Corps University Press, Quantico VA (2024)
Omvang	209 blz
Prijs	gratis PDF via usmcu.edu
ISBN	n.v.t.

Toelopend naar het 250-jarig jubileum van het *US Marine Corps* eert dit nummer van JAMS de geschiedenis van de dienst met een bespreking van

amfibische operaties en de evolutie van militaire diensten. De auteurs, waaronder bondgenoten en partners van de VS, bespreken deze operaties vanuit verschillende perspectieven, waaronder het aanpakken van opkomende en huidige bedreigingen zoals China, de Houthis en hun aanvallen vanuit de Rode Zee, historische analyses zoals de amfibische landingen op de Falkland-eilanden door de Britten, en concepten van het korps zoals stand-in-forces en expeditieaire operaties. Bondgenoten zoals Australië bespreken hun draai naar kustoperaties om huidige bedreigingen in de Indo-Pacific aan te pakken.

Opstand
De populistische revolutie en de strijd
om de ziel van het Westen

Auteurs	Marijn Kruk
Uitgever	Uitgeverij Prometheus, Amsterdam (2024)
Omvang	280 blz
Prijs	€ 22,99
ISBN	9789044656947

Opstand is een journalistieke verkenning van het illiberale moment en neemt de lezer mee op een reis door het Europa anno nu waar, net als in de VS zogeheten nationaalpopulistische bewegingen alweer enige tijd het politieke landschap kleuren. Gebruikmakend van de ontstane onrust over immigratie en verlies van identiteit, kwamen op tal van plaatsen populistische leiders aan de macht. Tegelijk maskeert het populisme de bredere ambitie die achter deze beweging schuilgaat. Er is sprake van een contra-revolutie, gericht op de omverwerping van een links-liberale en ‘globalistische’ elite, die de westerse eigenheid zou ondermijnen. Klassieke conservatieven, rechtse christenen, duistere etnonationalisten en allerhande complotdenkers trekken hierin zij aan zij op.

A hell of a job...

Onlangs mocht ik fluiten bij een hockeywedstrijd van mijn dochters; de eerste van het seizoen. Nieuwe teams, nieuwe klasse, hernieuwde gretigheid en, confronterend genoeg, niet opeens veel meer kwaliteit. Ik had de fluitbeurt. En voor mij gold hetzelfde: nieuwe klasse, nieuwe gretigheid en niet opeens veel meer kwaliteit.

Scheidsen doe je met zijn tweeën bij hockey. Een aan de ene kant en een aan de andere kant. Eigenlijk is het niet de bedoeling dat je rond de goal bij de ander fluit. Dus je hebt eigenlijk maar voor 50% invloed op het resultaat. Afstemming van de onderlinge samenwerking bestaat, op mijn niveau, uit het schudden van de hand, het uitwisselen van een naam (die je eigenlijk niet nodig hebt), en een korte bespreking van hoe je de dingen 'normaal' (dat is drie keer per jaar) doet.

Het spel begint hier al. En daar wil ik in deze column bij stilstaan. Je staat namelijk voor een taak waarvan je weet dat je het niet 100% goed kan doen. Dát toegeven (en daarmee jezelf onderdeel maken van het proces) is niet opportuun. De kwaliteit die je nu hebt is dus waar je het mee moet doen. Het gevoel wat je eigenlijk om hulp wil laten vragen druk je diep weg, want daarmee geef je jezelf niet eens een kans om het 'behoorlijk goed' te doen. En, stel je voor, het zal toch maar een keer wél lukken om een perfecte wedstrijd te fluiten.

Dan begint de wedstrijd. Een backhand. Bol of niet? De ene ouder 'hoort' het duidelijk, de ander 'ziet' het duidelijk. De rest staat te klappen want die vindt de 1-0 wel prima. De kritiek van beide kanten is ongefilterd. Het is immers 'de scheidsrechter', als systeem-functionaris, die wordt aangesproken. En niet de persoon 'Berend'. Met die systeem-functionaris is geen lange termijn relatie nodig. Over vier kwarten verdwijnt hij namelijk weer net zo snel weer als hij gekomen was. 'Wat zag jij? En jij?' De meerderheid zag het dat het bol was, dus uitnemen. 'Nee! Dat is niet jouw rol als scheids'. Je rol is, in deze *twilight zone*, om stoïcijns achter je beslissing te blijven staan. Ongevoelig voor emoties.

Gevoelig voor emoties blijf je wel. En buiten de *twilight zone* werkt dat ook! Zeker in relatie met de spelers. Dan ontstaat er vertrouwen, rust en acceptatie. Maar het is een dun lijntje. Zeker met coaches en/of ouders langs de lijn is dat lijntje nog dunner, want er is totaal geen gezamenlijk doel of speelveld. Het uitdelen van (rode) kaarten is dan de systeemoplossing met alleen maar verliezers tot gevolg. Kortom, *it's a hell of a job but someone's got to do it*. Ergens vind ik het heel vergelijkbaar met de taak (en rol) die Defensie heeft toebedeeld gekregen in de huidige maatschappij. Een maatschappij die leeft van wedstrijd naar wedstrijd. De relatie tussen die wedstrijden of seizoenen is lastig te vatten in één verhaal waarin iedereen zich blijvend in kan vinden.

Wat zou er gebeuren als we de standaard inrichtingsprincipes loslaten en zonder de gebruikelijke rol van scheidsrechter gaan spelen? De opmerking 'Doorgaan, want de scheids heeft het niet gezien!' is dan verleden tijd, met onderlinge bijsturing en meer oplossend vermogen tot gevolg. Iedereen weet namelijk prima wanneer hij/zij zelf een zogenaamde *shoot* maakt. En natuurlijk, bij totale onduidelijkheid, kan iedereen leven met een kop/munt-*call* door een daarvoor ingeregelde entiteit. Dan gaan we ons focussen op het faciliteren van de individuele *drive* van de talentjes op het veld. We helpen ze deze te vinden, te verbeteren en in te zetten voor het grotere geheel. Volgens mij is dat een verhaal waar iedereen zich in kan vinden. Let's Xplorit!

'Het is je systeem-rol om stoïcijns achter je beslissing te blijven staan'

Berend van de Kraats is oud-onderzeeboot-commandant en nu sociaal ondernemer. Met OceansX, werkt hij nu aan nieuwe manieren van organiseren waarbij het collectief menselijk potentieel optimaal benut wordt om te werken aan wat ons dierbaar is.

**BLIJF
IN CONTACT**

ACTIVITEITEN NAJAAR 2024

AFDELING NOORD

Postactievenborrel

Datum: 5 november
Locatie: Marineclub, Den Helder
Aanvang: 17:00 uur

AFDELING MIDDEN

Geen activiteiten gepland

SCAN DE QR-CODE VOOR MEER
INFORMATIE OVER DE KVMO-
ACTIVITEITEN

AFDELING ZUID

Excursie Damen Shipyards

Datum: 15 oktober
Locatie: Damen Shipyards, Vlissingen
Aanvang: n.n.b.

Mosselmaaltijd

Datum: 27 oktober
Locatie: Merelhoeve, Nieuw-
en St. Joosland
Aanvang: 18.00 uur

Ereleden:

KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek
KLTZ b.d. mr. O.W. Borgeld
KTZ b.d. ing. M.E.M. de Natris
KLTZ (LD) b.d. H.M.J. van de Burgt

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
KLTZ (LD) J.L. ten Berg
Vice-voorzitter:
KLTZ drs. M.M.H. Heijligers
Secretaris:
LTZ2OC (LD) K.W. Lelieveld
Penningmeester:
KTZ (LD) C.M. van der Pijl
Namens Afdeling Noord
LTZ1 T.E. Schoon-Scheeper
Namens Afdeling Midden
KLTZ drs. M.M.H. Heijligers
Namens Afdeling Zuid
KLTZ EMSD R.O.P. Pulles
Namens Afdeling Caribisch gebied
LTZ2 (LD) M.E.A. Römer
Namens Werkgroep Postactieven
KLTZ b.d. J.B.M. Ouwers
Namens Werkgroep Elders Actieven
LTZ1 b.d. ir. M.R.J. van 't Holt MBA
Namens Werkgroep Jongeren
LTZ3 F.F.O. van Dunné
Namens de Werkgroep Gender
KLTZ b.d. M.A.W. Riemens

Afdelingsbesturen:

Noord:
KLTZ b.d. B. Fritzsche

Midden:
KLTZ drs. M.M.H. Heijligers
KTZ (TD) ir. J.J. Bleijs
KLTZ b.d. J. de Jonge
KTZ b.d. H. van Eijdsen

Zuid:
maj KL b.d. P. van der Laan
KLTZ (SD) b.d. A.J. Zwiers
KLTZA b.d. P.A. Brons (postactieven)

Caribisch Gebied:
LTZ2 (LD) M.E.A. Römer

KVMO-leerstoel
Universiteit Leiden:
Prof. dr. T.B.F.M. Brinkel

Veteranenondersteuner KVMO
KLTZ b.d. Theo Zelisse
nos.kvmo.tz@gmail.com
06-41464319

Adres secretariaat:
Koninginnegracht 19
2514 AB Den Haag
T : 070-3839504
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

IN MEMORIAM

HET HOOFDBESTUUR VAN DE KVMO HEEFT DE DROEVE PLICHT U IN KENNIS TE STELLEN VAN HET OVERLIJDEN VAN:

LTZ2OC KMR b.d. **F.M.P. Bouter** († 16 augustus 2024)
KTZ b.d. **G.J.H. de Graaff** († 20 april 2024)
KOLMARN b.d. **S.J. Hameete** († 27 april 2024)
KLTZ ir. **H.G. Jutte** († 28 juni 2024)
LTZ2OC KMR b.d. **D.J. Meijst** († 19 juni 2024)
VLOP LTZ1 b.d. ds. **G. Pors** (26 augustus 2024)

WIJ BETUIGEN DE NABESTAANDEN ONZE DEELNEMING EN WENSEN HEN VEEL STERKTE TOE

ONDERLINGE BIJSTAND

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat van de KVMO.

The KVMO logo features the letters 'KVMO' in a bold, white, sans-serif font. The letters are set against a stylized, grey, wave-like background that flows from the left and underlines the text.

KVMO

**VERWELKOMT
NIEUWE LICHTING
ADELBORSTEN**

